

Tadeusz Śliwa, *Buchwald Feliks (1819?–1887)* [w:] Tekstowa kartoteka osobowa przemyslan, pod red. Anny Siciak – na stronie Przemyskiej Biblioteki Publicznej; zob. także Tadeusz Śliwa, *Buchwald Feliks (1819?–1887)* [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, pod red. Andrzeja Meissnera, Kazimierza Szmyda, Rzeszów 2011 s. 60

Buchwald Feliks (1819?–1887), krypt. ks. F.B., ks. duszpasterz, działacz oświatowy i narodowy

Pochodził z Żółkwi z ubogiej wielodzietnej rodziny Niemca Waclawa i Polki Wiktorii, która wychowała go w duchu polskim. Gimnazjum i filozofię ukończył we Lwowie dorabiając korepetycjami, a teologię jako alumn archidiecezji lwowskiej w Wiedniu. W 1843 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Pierwszą placówką była parafia w Gologórach, gdzie proboszczem był ks. F.K. Wierzchlejski. Osobliwością gorliwej działalności wikarego było nawrócenie, dzięki znajomości j. niemieckiego, na katolicyzm, grupy protestantów. Gdy w 1844 r. ks. Wierzchlejski został przeniesiony do Lwowa do kapituły i na inspektora szkół ludowych, znając gorliwość Buchwalda, postarał się i o jego przeniesienie do stolicy Galicji, gdzie został wikarym przy katedrze, prefektem w sem. duch. i wykładowcą pedagogiki w Instytucie Teologii dla zakonników. Po mianowaniu ks. Wierzchlejskiego w 1845 r. biskupem przemyskim, powołał Buchwalda na swego kapelana, wkrótce na kanclerza konsystorza, co umożliwiło mu wpływ na redagowanie przez biskupa listów pasterskich i odezw, wolnych od uniżoności kleru wobec zasad józefinizmu. Powierzył mu również wykłady z Pisma św. Nowego Testamentu w diec. Instytucie Teologii. W okresie Wiosny Ludów włą-

czył się w działalność patriotyczną, co potwierdzały jego kazania (opublikowana: *Mowa w czasie nabożeństwa za poległych we Wiedniu...*, Przemysł 1848). Od kwietnia 1848 r. był członkiem Rady Narodowej Obwodowej w Przemysłu. Reprezentował w niej ideę porozumienia polsko-ruskiego. Uczestniczył w deputacji galicyjskiej do cesarza Ferdynanda domagającej się (bezsukutecznie) poszerzenia zakresu wolności oraz uregulowania bolączek gospodarczych (pańszczyzna), społecznych i politycznych. Brał udział w Kongresie Słowiańskim w Pradze, gdzie w dalszym ciągu wypowiadał się za porozumieniami polsko-ruskimi, a także Słowian z Węgrami. Na terenie Przemysła, jako członek Rady Narodowej sabotował poleconą przez władze państwowe rekrutację do wojska, co spowodowało śledztwo wobec niego, zwolnienie z dotychczasowych funkcji kościelnych i dyscyplinarne przeniesienie na wikariego do Tyczyna. Tam zaś proboszczem był ks. Leopold Olcynwier wzorowy pod każdym względem i ceniony przez władze kościelne, jak i cywilne. Po kilkuletniej ich współpracy Buchwald odzyskał uznanie u władz państwowych, toteż z prezenty Andrzeja Koźmiana kolatora par. Dobrzechów koło Strzyżowa n. Wisłokiem, otrzymał w 1854 r. dobrze uposażone probostwo, na którym pozostał do śmierci.

Jako proboszcz działał w kierunku podniesienia moralnego i umysłowego parafian. Głosił pouczające kazania. Rozwinął akcję trzeźwościową i wprowadził do par. bractwo wstrzemięźliwości, co w ramach odwetu naraziło go na straty materialne (spalono mu zboże). Od 1861 r. był dziekanem strzyżowskim. Pomny na działalność oświatową Wierz-

chlejskiego i Olcyniera, wkrótce, bo w latach 1855–1859, założył w parafii trzy nowe szkoły: w Grodzisku, Kozłówku i Wysokiej, oraz zreorganizował placówkę szkolną w Dobrzechowie, a następnie pilnował ich prawidłowego funkcjonowania, jak i katechizacji. Po 1860 r. uczęszczało do nich ok. 300 dzieci. Dzięki jego staraniom, przy współpracy ziemiaństwa, powstało w dekanacie strzyżowskim 13 szkół. Po ich wizytacji przez władze szkolne, mianowano go inspektorem szkół w okręgu jasielskim i gorlickim. Od 1872 r. był zastępcą przewodniczącego Rady Szkolnej Okręgowej w Jaśle. Nawiązał współpracę z Komisją Fizjograficzną w Krakowie. Wyposażony przez nią w odpowiednią aparaturę, od 1867 r. przeprowadzał badania: temperatury, opadów i siły wiatrów, a zebrane informacje przesyłał do Krakowa. Po uzyskaniu autonomii przez Galicję, głosami chłopów doceniających jego starania o poprawę ich bytu i podniesienie oświaty, wybrano go w 1877 r. posłem do Sejmu galicyjskiego. Podejmował tam starania m.in. o uposażenie szkół ludowych. Rozpoczął zbieranie składek na budowę murowanego kościoła i zgromadził 120 tys. koron. W 1872 r. został podkomorzym papieskim, w 1880 r. honorowym kanonikiem kapituły lubelskiej, a w 1887 przemyskiej. Pozostawił po sobie kilka artykułów, m.in. w sprawach materialnych duchowieństwa. Swoim ubogim krewnym pomagał materialnie. Zm. 14 grudnia 1887 r. W nowym kościele parafialnym umieszczono tablicę pamiątkową ku jego czci.

Bibliografia: Banaszak M., *Buchwald Feliks*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 1, Warszawa 1981, s. 243-244, tamże bibliogr.; Grzebień L., *Dzieje kościelne parafii Dobrzechów*, Kraków 2004; Szetela T., *Dzieje Dobrzecho-*

wa. Opowieść o rodzinnej wsi, Rzeszów 1981; Tyrowicz M.,
Buchwald Feliks, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 3, s. 80-
81, tamże bibliogr. przedmiotowa.